

Pöytäkirja

13.9.2024

VN/16923/2023

VN/16923/2023-STM-49

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta

Kokous 4/2024

Aika perjantaina 13.9.2024 klo 12.30-14.46

Paikka Sosiaali- ja terveysministeriö, Meritullinkatu 8, Helsinki, Meritulli-Sali,
1. krs.

Läsnäolijat

Jäsen

Siikavirta Jaska, pj. (x)	STM
Kokko Sari, vpj. (x)	Vammaisfoorumi
Huhtala Peppiina (-)	EK
Liski-W. Hanna (x)	TEM
-	OM
Lithén Carola (-)	Vammaisfoorumi
Majjala Juha-Pekka (x)	YM
Mäki Anne (x)	Vammaisfoorumi
Kirvesniemi Ville (x)	SAK, STTK, Akava
Paasonen Sanna (x)	Vammaisfoorumi
Sariola Jukka (x)	Vammaisfoorumi
Pasanen Katja (x)	UM
Kivisaari Tiina (x)	OKM
Turtiainen Petri (x)	Vammaisfoorumi
Viemerö Jaana (-)	Hyvil
Välimaa Mika (-)	Vammaisfoorumi
Åkermarck Mikael (-)	LVM
Heikkonen Merja (x)	VANE/STM
Hoffrén Tea (x)	VANE/STM
Pihlajamäki Päivi (x)	STM

Henkilökohtainen varajäsen

Linna Johanna ()	EK
- ()	TEM
Nordman Marica (x)	OM
Metsävainio Katja (x)	Vammaisfoorumi
Kilpelä Niina (-)	YM
Jääskeläinen Marko (-)	Vammaisfoorumi
Sahamies Miika (-)	SAK, STTK, Akava
Kilpeläinen Viivi (-)	Vammaisfoorumi
Huusko Anne (-)	Vammaisfoorumi
Kokko Anna (-)	UM
- ()	OKM
Vuori-Karvia Johanna (x)	Vammaisfoorumi
Vogt Ellen (-)	Hyvil
Jaakkola Kata (-)	Vammaisfoorumi
Uusitalo Eveliina (x)	LVM

Pysyvät asiantuntijat

Ahola Sanna (x)	Ihmisoikeuskeskus
Niittyvuopio-J. Leena (-)	Saamelaiskäräjät
Katsui Hisayo (x)	Helsingin yliopisto
Lindqvist Gunilla (x)	Ahvenanmaan maakuntahallitus
Ahonen Sanna (x)	STM
Mölläri Markku (-)	VM
Nurmi-Koikkalainen Päivi (x)	THL
Helinko Hanna (x)	SM
Salenius Maria (x)	Kuntaliitto

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Käsitellyt asiat

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avaa kokouksen. Todettiin läsnäolijat. Puheenjohtaja toivotti kaikki tervetulleiksi ja erityisesti uudet jäsenet ja asiantuntijat.

2. Esityslistan hyväksyminen

Pääsihteeri tarkensi kohdan 5 otsikkoa ja lisäsi kohtaan 7 uuden vireille tulleen kommenttipyyntöä. Esityslista hyväksyttiin näillä muutoksilla.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Edellisenkokouksen pöytäkirja 3/2024 (suomi ja ruotsi) oli hyväksytty sähköpostimenetelyllä.

Päätös: Merkittiin edellisen kokouksen pöytäkirja tiedoksi.

4. Ministeriöiden ja sidosryhmien kuulumiset

Pääsihteeri oli pyytänyt etukäteen ministeriöiltä ja sidosryhmiltä listausta ajankohtaisista asioista, joista oli laadittu yhteenveto (liite 1). Ministeriöt ja sidosryhmät referoivat lisäksi kuulumiset kokouksessa suullisesti. Kunkin esittelyn jälkeen oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja kommentteja.

TEM/Hanna Liski-Wallentowitz: TEM:in osalta Vammaisfoorumin edustaja kysyi, onko työolosuhteiden järjestämistuesta tarkoitus laatia ohjeistusta. TEM:in edustaja vastasi, että jatkossa TEM ei suoraan ohjaa itsenäistä työvoimaviranomaista. KEHA-keskuksella on toimivaltaa laatia suosituksia ja TEM antaa lähinnä informaatio-ohjausta sekä seuraa käynnistymistä. Vammaisfoorumin puolelta kysyttiin myös onko tarkoitus ryhtyä arvioimaan vammaisten yhdenvertaisuuden toteutumista työelämässä ja kokonaiskustannuksia, jotka aiheutuvat siitä, että vammaiset jäävät työelämän ulkopuolelle. TEM vastasi, että tähän ei vielä pystytä vastaamaan, kun uusi viranomainen ei ole aloittanut työtään, mutta toimeenpanoa seurataan ja yhdenvertaisuus on tärkeä asia. Vammaisfoorumi kommentoi lisäksi, että digitaaliset järjestelmät olisi syytä saada myös työolosuhteiden järjestelytuen piiriin ja tämä edellyttäisi lainsäädäntömuutosta. Puheenjohtaja totesi, että yhdenvertaisuuden toteutuminen on asia, joka voi edellyttää toisinaan hyvinkin konkreettista ohjausta.

OM/Marica Nordman: Vammaisfoorumin edustaja kysyi, miten etenee yhdenvertaisuuslain varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuussuunnitelmiin liittyvän veloitteen poistaminen, ja missä vaiheessa on vaaleihin liittyvä työ. OM vastasi, että yhdenvertaisuuslakiin liittyvä muutos on menossa eteenpäin viikolla 39 budjettilakina ja asiasta tiedotetaan myös silloin. Vaaleihin liittyvää kysymystä OM:n edustaja lupasi selvittää. Vammaisfoorumi kysyi myös HUMAK:in tekemästä barometristä, milloin tuloksia on saatavilla. OM vastasi, että barometri on edelleen työn alla. Puheenjohtaja totesi tässä yhteydessä, että perus- ja ihmisoikeuksien toimintaohjelma on myös ajankohtainen ja sillä on rajapintoja myös VANEn toimintaohjelmaan.

LVM/Eveliina Uusitalo: Vammaisfoorumi totesi, että LVM:n yhteenvedossa ei ollut mitään takseista, mutta julkisuudessa on kerrottu, että lainsäädännön muutostyö olisi alkamassa. LVM vastasi, että näin on, mutta täsmällisempää tietoa ei vielä ole, mutta asiaan palataan

Kysyttiin myös mikroliikkumisen muistion lausuntoaikataulua. LVM tarkisti asian ja seuraavaksi tulossa hallituksen esitys ja aikatauluna kuluva syksy.

UM/Katja Pasanen: Yhteenvedossa olleiden asioiden lisäksi todettiin, että Suomen CRPD-raportti on tulossa käsittelyyn maaliskuussa 2026. Vammaisfoorumi kysyi kehitysyhteistyön seuraavan ohjelmakauden haun käynnistymisestä, ollaanko se avaamassa tammikuussa. UM:n edustaja lupasi palata asiaan selvitettyään aikataulua. Ahvenanmaan edustaja muistutti, että Ahvenanmaa toivoo, että CRPD-raportoinnissa ollaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä myös heihin.

YM/Juha-Pekka Maijala: Vammaisfoorumin edustaja nosti esille, että infrastruktuurin rakentamisen esteettömyydestä ei riittävällä tavalla säädetä lainsäädännössä tällä hetkellä, esimerkiksi tulvavesi voi tulla sisälle, jos rakennus on rakennettu esteettömäksi. Lisäksi nostettiin esille koulujen esteettömyysongelmat erityisesti aistivammaisten ja autistien kohdalla, ja kysyttiin, onko YM:llä ja OKM:llä yhteistyösuunnitelmia tämän osalta. OKM:n edustaja vastasi tähän, että OKM:ssä on tällä hetkellä vain yksi rakennusneuvos kolmen sijaan ja suunnitelmaa ei tietävästi ole, mutta OKM tarkastaa asian. Keskustelussa nousi esiin myös rakennetun ympäristön toimijoiden moninaisuus. Aina ei ole selvää, kuka vastaa mistäkin, esimerkkinä asemalaiturialueiden reunamerkinnyt ja niiden muutokset. LVM totesi tässä, että laiturien kohdalla kyseessä ovat mahdollisesti EU-asetuksista johtuvat muutokset.

STM/Sanna Ahonen: STM:n edustaja kertoi, että vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennusta koskeneen lausuntokierroksen palautteeseen on pyritty jatkovalmistelussa vastaamaan ja todettiin, että osa kriittisestä palautteesta on voinut johtua myös väärinkäsityksistä. Näitä kohtia on esityksessä selvennetty. Soveltamisalaan liittyviä muutoksia käsitellään THL:n verkostoituvat vammaispalvelut -tilaisuuksissa ja vuodenvaihteen jälkeen järjestetään myös koulutuksia. Yhteenvedossa esitettyjen asioiden lisäksi STM nosti esiin Hämeen ELY -keskuksen hallinnoiman ESR-haun, jossa myönnetään rahoitusta vammaisoikeuksien vahvistamiseen YK:n vammaissopimuksen mukaisesti. Hakuaika päättyi 30.8. Tällä hetkellä hakemusten arviointi käynnissä. STM on mukana myös YM:n ja ARA:n hankkeessa, jossa pyritään edistämään kehitysvammaisten itsenäistä asumista.

Vammaisfoorumin edustajat myönsivät järjestöjen palautteen olleen vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennukseen kriittistä, mutta ei kaikilta osin väärinkäsityksistä johtuvaa, vaan esimerkiksi käsitteiden, kuten elämänvaihe, tulkinnanvaraisuudesta johtuvaa. Järjestöt katsovat, että kyseinen käsite ei tue yksilöllistä elämäntilannetta ja tarpeita.

Vammaisfoorumi nosti esiin myös huolen vammaisjärjestöjen STEA-rahoituksesta. Selvityshenkilön työ on kesken, mutta silti on jo julkisuudessa kerrottu juustohöyläleikkauksista. Suomi on kuitenkin sitoutunut YK-sopimukseen, ja vammaisten ihmisten osallisuus kanavoituu järjestöjen kautta, ei vain vapaaehtoistyönä. Järjestöt tekevät myös merkittävää ennaltaehkäisevää työtä.

Vammaisfoorumi kertoi myös käyneensä eduskunnassa keskustelemassa DNR, elvyttämättäjäätämispäätöksistä, jotka entistä enemmän ovat alkaneet toimia säästökeinona. Työkyky-ohjelmanjatkosta ja tulkkaukspalvelujen kokonaisarviointista tiedusteltiin myös järjestöjen puolelta. STM:n edustaja korosti, että uuden vammaispalvelulain on tarkoitus taata entistä paremmin vammaisten ihmisten oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. STM lupasi viedä myös STEA-rahoitukseen liittyviä huolia eteenpäin. Puheenjohtaja pyysi järjestöiltä lisätietoja DNR-keskustelusta ja sovittiin, että katsotaan, mitä asialle voidaan tehdä. Samoin tulkkaukspalvelujen arviointia selvitetään. Puheenjohtaja muistutti myös yhteisvaikutusten arviointista, jota valtioneuvosto tuottaa erityisesti eduskunnan käyttöön budjettilakien yhteydessä. Arvioinnissa tarkastellaan väestöryhmäkohtaisesti laajemmin ja kattavammin vaikutuksia ihmisoikeusnäkökulmasta. VANEn sihteeristö harkitsee mahdollista kannanottoa tätäkin prosessia ajatellen.

OKM/Tiina Kivisaari: OKMn yhteenvedon ei ollut mukana etukäteen toimitetussa liitteessä, mutta ajankohtaiset kuulumiset on lisätty liitteeseen suullisen esittelyn perusteella. Keskustelussa kysyttiin, miten vammaisten kulttuurituotannon julkaisua tuetaan. OKM lupasi palata kysymykseen.

SM/Hanna Helinko: Terveiset koskivat pelastusosastoa. Näihin nostoihin ei syntynyt keskustelua.

Vammaisfoorumi/Sari Kokko: Koosteen lisäksi Vammaisfoorumi muistutti yhteisvaikutusten arvioinnin tärkeydestä ja erityisesti myös edellisvuonna säädetyistä lainsäädännöistä, joka tulisi myös huomioida kokonaiskuva tarkasteltaessa. Vammaisfoorumi kiitteli TEM:ssä tehtyjä kokonaisvaikutusten arviointeja. Lausuntojen lausuntoajat ovat sen sijaan olleet monilta osin aivan liian lyhyitä. Puheenjohtaja muistutti, että lausuntoaikoihin vaikuttaa kehysriihen ja budjettilakien aikaikkunan asettamat reunaehdot.

Helsingin yliopisto/Hisayo Katsui: Koosteessa olleisiin asioihin on lisätty suullisessa käsitelystä esiin tulleet asiat.

Päätös: VANE kävi keskustelun ajankohtaisista vireillä olevista asioista ja merkitsi yhteenvedon tiedoksi.

5. Toimintaohjelman kokonaisuuden hyväksyminen

Pääsihteeri esitteli toimintaohjelman. Ohjelma julkaistaan sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuna ja se julkaistaan myös sekä ruotsiksi että englanniksi. Ohjelmaa esitetään puollettavaksi valtioneuvoston periaatepäätöksellä.

Keskustelussa toivottiin ohjelman tuottamista viittomakielellä, johon pääsihteeri vastasi, että VANEn resurssit eivät tähän riitä. Samoin toivottiin ohjelman sivulle 34 lisäystä viittomakielisistä henkilöistä saamelais- ja romanivähemmistöjen ohella. Toimenpiteessä on kuitenkin ollut tarkoitus korostaa intersektionaalisuutta, vammaisuuden lisäksi on haluttu korostaa eri tekijöitä, jotka vaikuttavat vammaisen ihmisen asemaan. Kielellisistä oikeuksista on ohjelmassa omat toimenpiteensä.

Päätös: VANE hyväksyi toimintaohjelman kokonaisuuden. Toimintaohjelman antamista ehdotetaan puollettavaksi valtioneuvoston periaatepäätöksellä.

6. VANEn edustajat työryhmissä ja työryhmäkuulumiset

- Liikuntatieteellisen Seuran soveltavan liikunnan tutkimus- ja kehittämistyöryhmä/Sari Kokko: Kesäkuussa oli tarkoitus järjestää Suomi Liikkeelle -ohjelman alatyöryhmän toimenpide-ehdotusten esittely OKM:ssä, mutta esittely siirtyi pidettäväksi 13.8.2024., Soveltavan liikunnan symposio pidetty Tikkurilan Laureassa 29.8.2024. 20.9. pidettävän kokouksen esityslistalla ovat jo kohdassa 4 esiin tulleet paraurheilun raportti ja Suomi liikkeelle -ohjelma. Kokouksessa arvioidaan myös aiemmin syksyllä pidettyä soveltavan liikunnan symposiota.
- Selkokielen neuvottelukunnan kokous/Merja Heikkonen: Kokous pidettiin 11.9.2024. Toukokuun kokouksen muistio on toimitettu jäsenille ja sen jälkeen ensimmäinen kokonnan selkokirjallisuuteen keskittyvä tietokirja Sukella selkokirjaan (Ella Airaksinen ja Ari Sainio, Opike) julkaistiin 28.5.2024. Syyskuussa pidetyn kokouksen listalla olivat mm.: FinRAn Aapiskukko-palkinto 2024, joka myönnettiin Selkokeskukselle. Kokouksessa

esiteltiin selkokielen elämäntilannemittari, jonka avulla kehitysvammaiset voivat itseenäisesti arvioida omaa elämäntilannettaan. Tampereen yliopistossa on valmistunut väitöskirja selkokielen sanastosta (Idastiina Valtasalmi). Turun kaupunginteatterissa on otettu käyttöön selkosuomi-tekstitysapplikaatio. Osana OM:n kansallista kielistrategiaa on Helsingin yliopistolla teetätetty selvitys suomi osallisuuden kielenä (prof. Tiina Onikki-Rantajääskö).

Päätös: VANE merkitsi tiedoksi työryhmäkuulumiset.

7. Lausunnot

Vireillä olevat:

- LVM: Asemanhaltijan tehtävien järjestäminen Suomessa (VN/14164/2024), määräaika 27.9.2024
- Traficom/kommentointipyyntö: Avustavan koiran kanssa joukkoliikenteessä –opas, määräaika 23.9.2024

Lausumatta jätetyt

- STM: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta, VN/22264/2023, määräaika 24.7.2024
- STM: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, VN/36258/2023, määräaika 5.8.2024
- OM: Lausuntopyyntö hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus), VN/15985, määräaika 6.8.2024
- STM: Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta, VN/14348/2024, määräaika 9.8.2024
- STM: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta (perusterveydenhuollon hoitotakuu), VN/12310/2024, määräaika 9.8.2024
- STM: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 22 §:n ja sosiaalihuoltolain 50 §:n muuttamisesta, VN15547/2024, määräaika 9.8.2024
- STM: Hallituksen esitys eduskunnalle sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavoitinta koskevaksi lainsäädännöksi, VN/14777/2024, määräaika 13.8.2024
- VM: Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi, VN/25102/2023, määräaika 1.9.2024

Päätös: VANE merkitsi tiedoksi vireillä olevat lausunnon ja kommentointipyyntönsä sekä lausumatta jätetyt lausunnot.

8. Ajankohtaiset kansainvälisen vammaispolitiikan asiat

Ulkoministeriön kansainväliset kuulumiset todettiin kohdassa 4. Tea Hoffrén esitteli ajankohtaiset EU:n ja pohjoismaisen yhteistyön kuulumiset. EU:n vammaisstrategialla 2021-2030 tuetaan YK:n vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa EU:ssa ja jäsenmaissa. Kausi on puolivälissä ja komissio valmistelee puoliväliarviointia ja se on tarkoitus julkaista syksyn aikana. Tässä yhteydessä mietitään myös mahdollisia uusia toimenpiteitä. EU:n vammaisfoorumin kokous pidettiin 25.6.2024. Kokouksessa oli esillä toimia, joilla strategiaa toimeenpannaan, myös Ukrainan vammaisten henkilöiden tilanteesta. Seuraava vammaisfoorumin kokous pidetään 3.10.2024, ja aiheena on mm. jäsenvaltioiden vammaisten työllisyystavoitteiden seuranta. Syksyn aikana julkaistaan myös vammaisten itsenäistä elämää koskeva ohjeistus, jossa jaetaan hyviä käytäntöjä.

Unkari on tällä hetkellä EU-neuvoston puheenjohtajana. Yhtenä puheenjohtajuuskauden painopisteenä on vammaisten sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen edistämällä työllisyyttä, kuntoutusta ja kohtuullisia mukautuksia. Aiheesta on valmisteilla neuvoston päätelmät ja aiheesta järjestetään lokakuussa korkean tason konferenssi sekä epävirallinen ministerikokous. Toinen Unkarin esiin nostama teema on laadukkaat sosiaalipalvelut vammaisille. Aiheesta on myös tulossa neuvoston päätelmät ja suositus.

Pohjoismaiden ja Baltian vammaisalan yhteiskokous järjestetään 17.-18.9.2024 Tallinnassa. Teemoina vammaisten henkilöiden oikeudet ja erityisesti esteetön viestintä kriisi- ja poikkeustilanteissa. Lokakuussa järjestetään Pohjoismaisen vammaisalan yhteistyöneuvoston kokous, jossa teemoina ajankohtaiset asiat ja työllisyys. Suomi on vuonna 2025 Pohjoismaisen ministerineuvoston puheenjohtaja ja sen myötä puheenjohtajana myös vammaisalan yhteistyöneuvostossa. Puheenjohtajuusvuoden suunnittelu on käynnissä ja seuraavassa VANEn kokouksessa voidaan käsitellä teemoja tarkemmin. Sosiaali- ja terveysalalla vammaisasiat on yksi prioriteettiteema.

Keskustelussa Ahvenanmaa kysyi vammaiskortin ja pysäköintiluvan valmistelun tilanteesta. Poliittinen sopu direktiiveistä on saavutettu, tällä hetkellä valmistellaan kieliversioita. Toimeenpanoaika alkaa, kun direktiivit julkaistaan EU:n virallisessa lehdessä

Päätös: VANE merkitsi kuullun esittelyn tiedoksi.

9. Muut mahdolliset asiat

Muita asioita ei ollut.

10. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään 21.11.2024 klo 9.00 Teams-kokouksena. Sovitaan tuossa kokouksessa kevään kokoukset.

11. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.46

Puheenjohtaja Jaska Siikavirta

Neuvotteleva virkamies Merja Heikkonen